

Utbildningsdepartementet

En mer flexibel ämneslärarutbildning

Denna promemoria har utarbetats inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet). I promemorian lämnas förslag om en mer flexibel ämneslärarutbildning med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9. Syftet är att skapa förutsättningar för lärosätena att anordna en mer attraktiv utbildning och därmed öka söktrycket till utbildningen, inte minst i de ämnen där bristen på lärare är störst. Genom att det skapas större möjlighet till en sammanhållen utbildning med inriktningen mot arbete i gymnasieskolan, ökar lärosätenas möjlighet att anordna utbildning i ämnen som få studenter vill läsa på båda inriktningarna. Författningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 augusti 2015.

Innehåll

Sammanfattning.....	3
1. Författningsförslag.....	4
1.1 Förslag till förordning om ändring i högskoleförordningen (1993:100);.....	4
1.2 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare.....	9
1.3 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2011:686) om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen	10
2. Inledning.....	12
2.1 Uppdraget.....	12
2.2 Uppdragets genomförande.....	12
3. Situationen i dag.....	13
4. Några tidigare reformer.....	16
5. Ökad möjlighet till en sammanhållen ämneslärarutbildning.....	20
5.1 En mer flexibel ämneslärarutbildning med inriktning mot årskurs 7–9	20
5.2 Förändringar som inte föreslås.....	28
5.3 Andra åtgärder.....	30
5.4 Följdändringar i behörighetsförordningen.....	30
5.5 Följdändringar i förordningen om kompletterande pedagogisk utbildning.....	31
5.6 Ingen förändring i förordningen om vidareutbildning av lärare.....	32
6. Ikraftträdande.....	33
7. Konsekvenser.....	34
Bilaga 1.....	36
Bilaga 2.....	41

Sammanfattning

Behöriga och kompetenta lärare är den enskilt viktigaste faktorn för att höja elevers studieresultat. Det är viktigt att det utbildas tillräckligt många lärare. På sikt finns det dock risk för en brist på ämneslärare totalt sett. Ämneslärarutbildningen behöver därför vara en attraktiv utbildning som många söker som sitt förstahandsval och med lågt avhopp bland studenterna.

Antalet behöriga förstahandssökande per antagen till ämneslärarutbildningen är lägre för inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 än för inriktningen mot arbete i gymnasieskolan. En relativt stor andel av de som påbörjat utbildningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 har dessutom bytt till inriktning mot arbete i gymnasieskolan. Däremot byter inte många studenter i motsatt riktning.

Mot denna bakgrund lämnas det i promemorian förslag som syftar till att göra ämneslärarutbildningen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 mer flexibel och attraktiv. Det föreslås att ämneslärarexamen med denna inriktning ska kunna omfatta 240 eller 270 högskolepoäng, dvs. utbildningen ska kunna vara ett halvt år kortare än i dag. Däremot ska utbildningen inte kunna vara längre än dagens 270 högskolepoäng. De ämnes- och ämnesdidaktiska studierna ska kunna avse två eller tre undervisningsämnen. I dag omfattar examen som huvudregel tre ämnen. Det föreslås också att examen ska omfatta en fördjupning om 90 eller 120 högskolepoäng. För varje övrigt ämne ska det, liksom i dag, krävas minst 45 högskolepoäng. Vidare föreslås att bestämmelserna om hur ämnen får kombineras i en sådan ämneslärarexamen bara ska avse två ämnen och att tillåtna kombinationer ska motsvara möjliga kombinationer i ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i gymnasieskolan när det gäller ämnen som finns inom båda inriktningarna.

Förslagen innebär ändringar i högskoleförordningen (1993:100), förordningen (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare och förordningen (2011:686) om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen. Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 augusti 2015.

1. Författningsförslag

1.1 Förslag till förordning om ändring i högskoleförordningen (1993:100);

Härigenom föreskrivs att bilaga 2 och 4 till högskoleförordningen (1993:100)¹ ska ha följande lydelse.

Denna förordning träder i kraft den 1 augusti 2015.

Bilaga 2²

Nuvarande lydelse

EXAMENSORDNING

4. Examensbeskrivningar

EXAMINA PÅ GRUNDNIVÅ ELLER AVANCERAD NIVÅ

Ämneslärarexamen

Omfattning

Ämneslärarexamen ges med två inriktningar. Ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 avläggs på avancerad nivå och uppnås efter att studenten har fullgjort kursfordringar om 270 högskolepoäng. Ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i gymnasieskolan avläggs på avancerad nivå och uppnås efter att studenten har fullgjort kursfordringar om 300 eller, när så krävs, 330 högskolepoäng.

För examen krävs att utbildningen omfattar följande områden: ämnes- och ämnesdidaktiska studier med relevans för undervisning i något av skolväsendets ämnen för vilket det finns en fastlagd kurs- eller ämnesplan, utbildningsvetenskaplig kärna om 60 högskolepoäng och verksamhetsförlagd utbildning om 30 högskolepoäng, förlagd inom relevant verksamhet och ämne.

¹ Förordningen omtryckt 1998:1003.

² Senaste lydelse 2014:125.

För ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 ska utbildningen omfatta ämnes- och ämnesdidaktiska studier om 195 högskolepoäng i tre undervisningsämnen. *Om undervisningsämnet musik eller bild ingår i utbildningen, kan examen dock omfatta ämnesstudier i två eller tre undervisningsämnen.* När två av undervisningsämnena svenska, samhällskunskap eller musik ingår i utbildningen omfattar examen ämnesstudier endast i dessa två undervisningsämnen. Av de ämnes- och ämnesdidaktiska studierna ska 15 högskolepoäng utgöra ämnesrelaterad verksamhetsförlagd utbildning. Utbildningen ska omfatta *minst* en fördjupning om 90 högskolepoäng i relevant ämne eller ämnesområde. För varje övrigt ämne som ingår i examen krävs minst 45 högskolepoäng. När svenska, samhällskunskap eller musik ingår krävs dock alltid 90 högskolepoäng inom de ämnesområden som är relevanta för dessa ämnen.

Inriktningen ges med ett begränsat antal ämneskombinationer.

Föreslagen lydelse

EXAMENSORDNING

4. Examensbeskrivningar

EXAMINA PÅ GRUNDNIVÅ ELLER AVANCERAD NIVÅ

Ämneslärarexamen

Omfattning

Ämneslärarexamen ges med två inriktningar. Ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 avläggs på avancerad nivå och uppnås efter att studenten har fullgjort kursfordringar om 240 eller 270 högskolepoäng. Ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i gymnasieskolan avläggs på avancerad nivå och uppnås efter att studenten har fullgjort kursfordringar om 300 eller, när så krävs, 330 högskolepoäng.

För examen krävs att utbildningen omfattar följande områden: ämnes- och ämnesdidaktiska studier med relevans för undervisning i något av skolväsendets ämnen för vilket det finns en fastlagd kurs- eller ämnesplan, utbildningsvetenskaplig kärna om 60 högskolepoäng och verksamhetsförlagd utbildning om 30 högskolepoäng, förlagd inom relevant verksamhet och ämne.

För ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 ska utbildningen omfatta ämnes- och ämnesdidaktiska studier om 165 högskolepoäng i två undervisningsämnen eller 195 högskolepoäng i två eller tre undervisningsämnen. När två av undervisningsämnena svenska, samhällskunskap eller musik ingår i utbildningen omfattar examen ämnesstudier endast i dessa två undervisningsämnen. Av de ämnes- och ämnesdidaktiska studierna ska 15 högskolepoäng utgöra ämnesrelaterad verksamhetsförlagd utbildning. Utbildningen ska omfatta en fördjupning om 90 högskolepoäng i relevant ämne eller ämnesområde. Om utbildningen omfattar ämnes- och ämnesdidaktiska studier om 195 högskolepoäng, kan den i stället omfatta en fördjupning om 120 högskolepoäng i relevant ämne eller ämnesområde. För varje övrigt ämne som ingår i examen krävs minst 45 högskolepoäng. När svenska, samhällskunskap eller musik ingår krävs dock alltid minst 90 högskolepoäng inom de ämnesområden som är relevanta för dessa ämnen.

Inriktningen ges med ett begränsat antal ämneskombinationer.

Bilaga 4³

Nuvarande lydelse

ÄMNESKOMBINATIONER

1. Innehåll

I denna bilaga anges det enligt 6 kap. 5 § andra stycket vilka ämnen som får kombineras i en ämneslärarexamen.

2. Grundskolans årskurs 7–9

Ämnena för inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 delas in i följande ämnesgrupper:

1. engelska, matematik, modersmål och svenska,
2. bild, hem- och konsumentkunskap, idrott och hälsa, musik och slöjd,
3. engelska, moderna språk, modersmål och svenska som andraspråk,
4. geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap,
5. biologi, fysik, kemi och teknik,
6. engelska, moderna språk, modersmål, svenska, svenska som andraspråk och teckenspråk, och
7. biologi, fysik, kemi, matematik och teknik.

³ Senaste lydelse 2013:924.

Ämneskombinationerna för inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 är följande:

1. ett ämne ur ämnesgrupp 1 och *två andra ämnen* ur ämnesgrupp 3, 4 eller 5, *alternativt ur ämnesgrupp 3 två olika språk inom ämnet moderna språk,*
2. ett ämne ur ämnesgrupp 2 och *två ämnen* ur ämnesgrupp 4, 6 eller 7,
3. *ämnena bild och slöjd* ur ämnesgrupp 2 och ett ämne ur ämnesgrupp 4, 6 eller 7,
4. *ämnena bild och slöjd* ur ämnesgrupp 2,
5. *tre ämnen* ur ämnesgrupp 4 eller 5,
6. *två av ämnena svenska, samhällskunskap och musik, och*
7. *ämnet bild eller musik* ur ämnesgrupp 2 och ett ämne ur ämnesgrupp 4, 6 eller 7.

3. Gymnasieskolan

Föreslagen lydelse

ÄMNESKOMBINATIONER

1. Innehåll

I denna bilaga anges det enligt 6 kap. 5 § andra stycket vilka ämnen som får kombineras i en ämneslärarexamen.

2. Grundskolans årskurs 7–9

Ämnen för inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 delas in i följande ämnesgrupper:

1. engelska, matematik, modersmål och svenska,
2. bild, hem- och konsumentkunskap, idrott och hälsa, musik och slöjd,
3. engelska, moderna språk, modersmål och svenska som andraspråk,
4. geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap,
5. biologi, fysik, kemi och teknik,
6. engelska, moderna språk, modersmål, svenska, svenska som andraspråk och teckenspråk, och
7. biologi, fysik, kemi, matematik och teknik.

Ämneskombinationerna för inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 är följande:

1. ett ämne ur ämnesgrupp 1 och *ett annat ämne* ur ämnesgrupp 3, 4 eller 5,

2. ett ämne ur ämnesgrupp 2 och ett ämne ur ämnesgrupp 4, 6 eller 7,
3. ämnena bild och slöjd ur ämnesgrupp 2,
4. ämnet *bild eller musik* ur ämnesgrupp 2 och ytterligare minst 45 högskolepoäng inom det i ämnesgrupp 2 valda ämnesområdet,
5. ämnena *moderna språk och svenska som andraspråk* ur ämnesgrupp 3,
6. ämnet *moderna språk eller svenska som andraspråk* ur ämnesgrupp 3 och ett ämne ur ämnesgrupp 4 eller 5,
7. två olika språk inom ämnet *moderna språk* ur ämnesgrupp 3,
8. två ämnen ur ämnesgrupp 4 eller 5, och
9. ämnet *teckenspråk* ur ämnesgrupp 6 och ett annat ämne ur ämnesgrupp 4, 6 eller 7.

Om examen omfattar ytterligare ett ämne utöver vad som anges i första stycket 1–9, ska detta ämne vara ett ämne ur ämnesgrupp 2, 4, 6 eller 7. Examen kan i stället omfatta ett tredje språk inom ämnet *moderna språk* utöver de två språk som avses i första stycket 7.

3. Gymnasieskolan

1.2 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 22 § förordningen (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

22 §²

En lärare som avses i 21 § 1 eller 3 är behörig att undervisa i det eller de ämnen som omfattas av lärarens examen och i andra ämnen för vilka lärarens kompetens är relevant.

En lärare som avses i 21 § 2 är behörig att undervisa i det eller de ämnen som omfattas av lärarens examen, om den omfattar ämnesstudier om minst 90 högskolepoäng eller motsvarande omfattning i ämnet. Läraren är även behörig att undervisa i andra ämnen för vilka lärarens kompetens är relevant. *Behörighet enligt detta stycke kan dock inte avse ämnena svenska, samhällskunskap och musik.*

En lärare som avses i 21 § 2 är behörig att undervisa i det eller de ämnen som omfattas av lärarens examen, om den omfattar ämnesstudier om minst 90 högskolepoäng eller motsvarande omfattning i ämnet. *Om ämnet är svenska, samhällskunskap eller musik, krävs i stället att examen omfattar ämnesstudier om minst 120 högskolepoäng eller motsvarande omfattning i ämnet.* Läraren är även behörig att undervisa i andra ämnen för vilka lärarens kompetens är relevant.

En lärare som avses i 21 § 4, 5 eller 6 är behörig att undervisa i det eller de ämnen som anges i respektive punkt om lärarens utbildning i ämnet har den omfattning som krävs enligt respektive punkt och ämnesstudierna i huvudsak kan anses motsvara kraven i ämneslärarexamen enligt bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100) med inriktning mot arbete i gymnasieskolan i fråga om ämneskunskaper. Läraren är även behörig att undervisa i andra ämnen för vilka lärarens kompetens är relevant.

Denna förordning träder i kraft den 1 augusti 2015.

¹ Senaste lydelse av förordningens rubrik 2013:532.

² Senaste lydelse 2013:694.

1.3 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2011:686) om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen

Härigenom föreskrivs att 11 och 12 §§ förordningen (2011:686) om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §

Ämneslärarexamen som avses i 9 § med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och som omfattar ämnesstudier i två undervisningsämnen avläggs på grundnivå och uppnås efter att studenten har fullgjort kursfordringar om 225 högskolepoäng. För examen krävs att

1. studenten har gått igenom kompletterande pedagogisk utbildning,
2. kursfordringarna omfattar ämnesstudier om 135 högskolepoäng i två undervisningsämnen, och
3. studenten inom ramen för kursfordringarna har fullgjort minst ett självständigt arbete (examensarbete) om minst 15 högskolepoäng.

Det som anges i bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100) om att inriktningen ges med ett begränsat antal ämneskombinationer gäller inte för ämneslärarexamen som avses i första stycket.

Utöver vad som anges i första stycket och om annat inte följer av andra stycket gäller de krav som anges för ämneslärarexamen i bilaga 2 till högskoleförordningen och som inte motsvaras av kraven i första stycket.

Första–tredje styckena gäller inte när examen omfattar ämnesstudier i två av undervisningsämnena svenska, samhällskunskap eller musik.

Första–tredje styckena gäller inte när examen omfattar ämnesstudier i två av undervisningsämnena svenska, samhällskunskap eller musik. *För en examen som omfattar ämnesstudier i två av dessa ämnen eller i två ämnen i större omfattning än som krävs enligt denna paragraf finns bestämmelser i 12 §.*

12 §

Ämneslärarexamen som avses i 9 § med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och som omfattar ämnesstudier i tre undervisningsämnen eller två av undervisningsämnena svenska, samhällskunskap eller musik avläggs på avancerad nivå. För examen krävs att studenten har gått igenom

Ämneslärarexamen som avses i 9 § med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och som omfattar ämnesstudier i tre undervisningsämnen eller två av undervisningsämnena i annat fall än som avses i 11 § avläggs på avancerad nivå. För examen krävs att studenten har gått igenom

kompletterande pedagogisk utbildning- kompletterande pedagogisk utbildning.

Det som anges i bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100) om att inriktningen ges med ett begränsat antal ämneskombinationer gäller inte för ämneslärarexamen som avses i första stycket.

Utöver vad som anges i första stycket och om inte annat följer av andra stycket gäller de krav för ämneslärarexamen som anges i bilaga 2 till högskoleförordningen.

Denna förordning träder i kraft den 1 augusti 2015.

2. Inledning

2.1 Uppdraget

Dåvarande statsrådet Jan Björklund beslutade den 24 juni 2014 att uppdra åt professorn Mikael Alexandersson att biträda Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) med att genomföra en översyn av ämneslärarexamen. I uppdraget har ingått att

- analysera för- och nackdelar med en förändrad examensbeskrivning för ämneslärarexamen som innebär en sammanhållen ämneslärarutbildning oavsett inriktning,
- mot bakgrunden av analysen lämna förslag på sådan förändring,
- bedöma huruvida ämneslärarexamens omfattning för en student ska kunna variera beroende på dels om examen avser arbete i grundskolans årskurs 7–9 eller gymnasieskolan, dels vilka ämnen som ingår i examen,
- bedöma konsekvenser av ett sådant förslag bl.a. för studentrekrytering och för skolväsendets personalförsörjning liksom direkta och indirekta kostnader,
- lämna förslag till nödvändiga författningsändringar, och
- redovisa en tidsplan för genomförandet av de förslag som lämnas.

Förslagen ska enligt uppdraget rymmas inom befintliga ekonomiska ramar och inte innebära att någon inriktnings omfattning i fråga om antalet högskolepoäng ökar. Denna promemoria är baserad på det underlag som Mikael Alexandersson har tagit fram.

2.2 Uppdragets genomförande

För att få underlag till arbetet har systematiska möten genomförts med Lärarutbildningskonventet, Stockholms universitet, Sveriges Kommuner och Landsting, Lärarförbundet, Lärarnas riksförbund, Sveriges Skolledarförbund och studenter vid Malmö högskola och Högskolan i Halmstad. Vid mötet med Lärarutbildningskonventet deltog representanter från Uppsala universitet, Linköpings universitet, Luleå tekniska universitet, Gymnastik- och idrottshögskolan, Högskolan Dalarna, Konstfack och Malmö högskola. Minnesanteckningar från dessa möten finns tillgängliga i Utbildningsdepartementet (dnr U2014/5814/UH). Dessutom har ett antal enskilda möten och samtal förts med företrädare för Göteborgs universitet, Karlstads universitet, Högskolan i Borås och Högskolan i Halmstad. Det har även inhämtats uppgifter från Universitetskanslersämbetet och Statens skolinspektion.

3. Situationen i dag

Brist på ämneslärare

Bra lärare är den enskilt viktigaste faktorn för att höja elevers studieresultat. Att det utbildas tillräckligt många lärare är därför viktigt. I rapporten Högskoleutbildningar och arbetsmarknaden – Ett planeringsunderlag inför läsåret 2013/14 från 2012 gör dåvarande Högskoleverket en prognos över tillgång och efterfrågan av grundskollärare (senare år) och gymnasielärare fram till 2030 (Högskoleverkets rapport 2012:22 R). Prognosen visar att det på sikt finns risk för brist på ämneslärare totalt sett. Bakom den genomsnittliga bilden döljer sig enligt rapporten dock både överskott och underskott beroende på ämnesinriktning. I budgetpropositionen för 2014 anges att rekryteringsläget är särskilt problematiskt när det gäller ämneslärare med inriktning mot årskurs 7–9 i flera ämnen och ämneslärare med inriktning mot gymnasieskolan i vissa ämnen, särskilt naturorienterande ämnen och teknik (prop. 2013/14:1 utg.omr. 16, s. 52).

Av Universitetskanslersämbetets statistiska analys Ökande men inte tillräckligt stort intresse för lärarutbildning framgår att det i en enkätundersökning av SCB:s prognosinstitut bedöms att tillgången på nyexaminerade ämneslärare med inriktning mot årskurs 7–9 och gymnasiet är relativt balanserad, med undantag för ämneslärare i matematik och naturorienterande ämnen som det bedöms vara fortsatt brist på (Universitetskanslersämbetet 2014-02-18/2). I en enkät som Riksrevisionen har gjort har en stor andel huvudmän uppgett att de vid tiden för enkäten upplever att det är svårt att rekrytera lärare till årskurs 7–9 med inriktning mot matematik och naturvetenskap respektive moderna språk (se Riksrevisionens rapport RIR 2014:18). Detsamma gäller gymnasielärare med dessa ämnesinriktningar. Enligt rapporten upplever däremot majoriteten av skolhuvudmännen att det är lätt att rekrytera lärare för årskurs 7–9 med inriktning mot samhällsvetenskapliga ämnen.

Andelen behöriga lärare

En fråga som sammanhänger med tillgången på utbildade lärare är hur många av de lärare som i dag undervisar i skolan som är behöriga att bedriva undervisningen. I rapporten Redovisning av uppdrag om hur stor del av undervisningen som bedrivs av behöriga lärare (Statens skolverk, dnr 2014:00624) redovisar Skolverket hur stor andel av undervisningen i olika skolformer som bedrivs av lärare eller förskollärare som är behöriga. Statistiken över de undervisande lärarnas behörighet har enligt rapporten tagits fram genom att kombinera uppgifter från förskollärary- och lärarlegitimationsregistret med uppgifter från register över pedagogisk personal.

Enligt rapporten är 57 procent av de lärare som endast undervisar i årskurs 7–9 i grundskolan behöriga att undervisa i sina respektive

undervisningsämnen. Andelen behöriga lärare skiljer sig vidare mellan olika ämnen. Av rapporten framgår att ämnena franska och tyska är de ämnen som har högst andel behöriga lärare. Lägst andel har enligt rapporten ämnena svenska som andraspråk, teknik, bild, spanska, geografi, hem- och konsumentkunskap och musik. Om man i stället omräknar andelen tjänstgörande lärare med behörighet till heltidstjänster, ser det något annorlunda ut. Det framgår också av rapporten att andelen tjänstgörande lärare (heltidstjänster) med behörighet per undervisningsämne varierar mellan länen.

När det gäller lärare som undervisar i gymnasieskolan är enligt rapporten 52 procent behöriga i något eller några ämnen i gymnasieskolan. Hur stor andel av lärarna som är behöriga att undervisa i sina undervisningsämnen varierar dock mellan olika ämnen. Enligt rapporten är drygt två tredjedelar av lärarna är behöriga att undervisa i sina undervisningsämnen när det gäller kemi, biologi, fysik, historia och svenska. I ämnet svenska som andraspråk är motsvarande andel knappt en femtedel. Även i ämnena filosofi och naturkunskap är andelen behöriga lärare låg, enligt rapporten. I dessa ämnen är drygt 40 procent av lärarna behöriga att undervisa i ämnet och att det ser ut på ungefär samma sätt även om andelen tjänstgörande lärare med behörighet omräknas till heltidstjänster. Det framgår också att andelen tjänstgörande lärare (heltidstjänster) med behörighet i undervisningsämnet varierar mellan länen.

Statens skolverk (Skolverket) anför i rapporten att kommande pensionsavgångar i kombination med det låga intresset för läraryrket och det missnöje som många verksamma lärare vittnar om kräver sammantaget genomgripande analyser och långsiktiga, strukturella förändringar och satsningar. Skolverket lyfter fram bl.a. att landets lärosäten måste planera och dimensionera sina lärarutbildningar så att skolverksamhetens behov av utbildade lärare i olika ämnen tillgodoses så långt det är möjligt. Viktigast är dock enligt Skolverket att läraryrket är så attraktivt att många söker sig till lärarutbildningen och att verksamma lärare inte lämnar yrket.

Ämneslärarutbildningens attraktivitet

Läraryrkets status och attraktivitet är beroende av flera olika faktorer, t.ex. möjligheten att göra karriär, arbetsmiljön och hur läraryrket marknadsförs. En betydelsefull del är att lärarutbildningen i sig är attraktiv och leder till anställning. Det sammantagna utbildningsutbudet bör vara väl avvägt för att möta såväl det regionala som det nationella arbetsmarknadsbehovet. Utbildningsutbudet vid olika lärosäten bör därför komplettera varandra. För att detta ska uppnås, särskilt när det gäller utbildningar med låg studentefterfrågan, kan lärosäten samverka med varandra. Genom att samverka vid anordnandet av utbildning i ett bristämne med låg studentefterfrågan skulle det kunna förhindras att intresserade studenter väljer att i stället läsa andra ämnen vid olika

lärosäten. Distansutbildning bör kunna vara ett verktyg i en sådan samverkan.

Ett annat skäl till att samverka kan vara att tillgängliga lärarresurser ser olika ut vid lärosätena. Tillgängliga lärarresurser är en viktig faktor när ett lärosäte beslutar om hur många platser som erbjuds på olika inriktningar av lärarutbildningen (se Riksrevisionens rapport RIR 2014:18).

I rapporten rekommenderar Riksrevisionen regeringen bl.a. att stimulera och underlätta ytterligare för lärosäten att samverka rörande lärarutbildning för att på så sätt uppnå ökad specialisering mellan lärosätena. Sedan april 2014 pågår en statlig utredning som bl.a. ska bedöma vilka eventuella hinder det finns för lärosätenas möjligheter att samverka om utbildningsutbud och föreslå förändringar för att underlätta sådan samverkan (Utredningen om högskolans utbildningsutbud, U 2014:09). Utredningen ska även kartlägga hur lärosätena samarbetar inom distansutbildning. Uppdraget ska redovisas senast den 15 oktober 2015.

Vid planering av samverkan är det av intresse att veta vilka universitet och högskolor som har tillstånd att utfärda en viss lärarexamen. Vilka lärosäten som har tillstånd att utfärda ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och vilka ämnen som respektive tillstånd avser framgår av tabellerna 1 och 2 i *bilaga 1* till denna promemoria. Av tabellerna 3–5 i samma bilaga framgår motsvarande uppgifter när det gäller ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i gymnasieskolan.

En annan faktor som är viktig för att höja lärarutbildningens attraktivitet är hur lärosätena marknadsför utbildningen. Rekrytering av studenter sker bl.a. genom möten med elever på gymnasieskolor och genom att information skickas ut till potentiella studenter (se Riksrevisionens rapport RIR 2014:18). I rapporten rekommenderar Riksrevisionen lärosäten att arbeta mer systematiskt och strategiskt med studentrekrytering till lärarutbildning där brist råder på arbetsmarknaden.

Om utbildningar har för lågt studentantal ställer lärosätena in dem (se Riksrevisionens rapport RIR 2014:18). Enligt rapporten är det särskilt tydligt att det finns problem med ämneslärarutbildningen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och att lärosätena dessutom upplever problem med den utbildningens upplägg. Lärosätena har uppgett att det är svårt att upprätthålla kvalitet i utbildningen eftersom ämnesdjupet inte är tillräckligt inom utbildningen.

Antalet sökande till ämneslärarutbildningen

När det gäller antalet sökande till ämneslärarutbildningen framgår det av Universitets- och högskolerådets rapport Antagning till högre utbildning höstterminen 2014 – statistik i samband med första urval ht 2014 att det totala antalet sökande till höstterminen 2014 ökade jämfört med

höstterminen 2013. Ökningen skedde dock till inriktningen mot arbete i gymnasieskolan, medan antalet minskade till inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 (Universitets- och högskolerådet, dnr 1.1.1-134-2014). Även antalet förstahandssökande minskade till inriktningen mot årskurs 7–9, även om antalet ökade totalt för ämneslärarutbildningen. Antalet *behöriga* sökande ökade enligt rapporten till båda inriktningarna, men i betydligt högre grad för inriktningen mot arbete i gymnasieskolan.

Uppgifter i fråga om antagningen till vårterminen 2015 visar på motsvarande situation. Jämfört med antagningen till vårterminen 2014 har det *totala antalet sökande* till ämneslärarutbildningen ökat, men minskat kraftigt till inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9. Detsamma gäller för antalet *förstahandssökande*. När det gäller antalet *behöriga* sökande har en ökning skett endast till inriktningen mot arbete i gymnasieskolan, medan antalet har minskat kraftigt till inriktningen mot arbete i årskurs 7–9 (Antagning till högre utbildning vårterminen 2015 – statistik i samband med första urvalet vt 2015, Universitets- och högskolerådet, dnr 1.1.1-134-2014).

Vidare framgår det av uppgifter från Universitetskanslersämbetet att antalet behöriga sökanden som söker i första hand till ämneslärarutbildningen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 är lågt (dnr U2014/5814/UH). Enligt dessa uppgifter ligger antalet behöriga förstahandssökande per antagen till utbildning höstterminen 2011, 2012 eller 2013 i snitt mellan 0,8 och 0,9. Det innebär att lärosätena antar fler studerande än de behöriga förstahandssökandena. För ämneslärarutbildning med inriktning mot arbete i gymnasieskolan är motsvarande snitt högre och ligger mellan 1,0 och 1,2.

4. Några tidigare reformer

1988 års reform

Dåvarande klasslärarutbildningar samt ämneslärarutbildning för grundskolan ersattes 1988 av en grundskollärlinje. Till grund för reformen låg riksdagens beslut med anledning av propositionen om lärarutbildning för grundskolan m.m. (prop. 1984/85:122, bet. UbU 1984/85:31, rskr. 1984/85:366). De dåvarande olika ämneslärarutbildningarna ersattes av en ämneslärarlinje enligt riksdagens beslut med anledning av propositionen med förslag till statsbudget för budgetåret 1988/89 (prop. 1987/88:100 bil. 10, bet. UbU 1987/88:25, rskr. 1987/88:333).

Grundskollärlinjen bestod av två grenar; en för lärare i årskurserna 1–7 och en för lärare i årskurserna 4–9. Genom att båda lärarkategorierna kunde tjänstgöra i årskurserna 4–7 kunde enligt propositionen om

lärarutbildning för grundskolan m.m. hänsyn tas i det avseendet till elevernas, lärarnas och skolans behov när undervisningen organiserades (prop. 1984/85:122, s. 9, jfr UbU 1984/85:31, s. 8). Det anfördes också att med två olika huvudinriktningar av utbildningen blev det större möjligheter att tillgodose lärarnas behov av ämneskunskaper för undervisning i de senare årskurserna.

När det gäller ämnet svenska framhölls i nyss nämnda proposition att det ämnet hade en särskild ställning i skolan och att alla blivande lärare måste kunna bidra till att utveckla elevernas färdigheter i svenska språket (prop. 1984/85:122, s. 16). Lärarna i svenska fyllde därför enligt propositionen en expertroll och de behövde breda och djupa kunskaper inom sitt område.

Att ämneslärarutbildningen i fortsättningen skulle utformas utifrån gymnasieskolans och vuxenutbildningens behov innebar enligt nämnda budgetproposition att ämneskunskaperna för dessa lärare kunde fördjupas ytterligare. Av budgetpropositionen framgår att ämneslärarutbildningen normalt skulle omfatta två ämnen om vardera 60 poäng (40 poäng motsvarade då heltidsstudier under ett läsår), med undantag för svenska, engelska, franska, tyska och praktisk-estetiskt ämne (med undantag för barnkunskap) som föreslogs omfatta 80 poäng (prop. 1987/88:100 bil 10, s. 274 f.). Med hänsyn till att fyra ämnesområden inom högskolan – statskunskap, nationalekonomi, kulturgeografi och sociologi – ingick i skolämnet samhällskunskap ansåg dock utbildningsutskottet att även ämnet samhällskunskap skulle omfatta 80 poäng (UbU 1987/88:25, s. 9). Riksdagen biföll utskottets förslag.

2001 års reform

Åtta av dåvarande elva lärarexamina ersattes 2001 av en samlad lärarexamen. De examina som ersattes var barn- och ungdomspedagogisk examen, bildlärar-, grundskollärar-, gymnasielärar-, hushållslärar-, idrottslärar-, musiklärar- och slöjdlärarexamen. Flyglärarexamen, folkhögskollärarexamen och specialpedagogexamen blev kvar som separata examina. I propositionen En förnyad lärarutbildning (prop. 1999/2000:135, s. 10), som låg till grund för reformen, anfördes att behovet av en förändrad lärarutbildning var en följd av det förändrade läraruppdraget och att decentraliseringen av skolan samt mål- och resultatstyrningen var viktiga motiv. Ett annat motiv var enligt propositionen den kritik som framkommit mot de dåvarande lärarutbildningarna. Det framgår att kritiken innebar att utbildningarna inte i tillräckligt stor utsträckning hade lyckats placera förskolan, skolan eller vuxenutbildningen i ett större sammanhang och att de inte heller hade gett studenterna möjlighet att utveckla de kompetenser som hänger samman med läraryrkets sociala och elevvårdande uppgifter.

I propositionen anfördes även att den nya lärarutbildningen måste ge de blivande lärarna möjlighet att själva utforma sina studier inom givna

ramar för att därigenom profilera sin yrkesutbildning (a. prop. s. 11). Lärarutbildningens nya struktur skulle ge möjlighet att utbilda en lärarkår som hade stora gemensamma yrkeskunskaper och kompetenser men samtidigt innehöll stor individuell variation genom sammansättningar av inriktningar och specialiseringar (a. prop. s. 17).

För lärarexamen krävdes att utbildningen skulle omfatta tre integrerade utbildningsområden; ett allmänt utbildningsområde, ett utbildningsområde med en eller flera inriktningar mot ämne eller ämnesområde och ett utbildningsområde med en specialisering. Inriktningarna skulle enligt propositionen kunna utgöras av mer traditionella ämnen, t.ex. engelska och matematik, men också av andra för lärarutbildningen relevanta ämnen (a. prop. s. 20). Dessa skulle kunna vara kurser som tidigare inte hade ingått i lärarutbildningen såsom exempelvis miljökunskap, idéhistoria samt barn- och ungdomskunskap. Även tvärvetenskapliga studier skulle kunna utgöra inriktningar, t.ex. multietniska studier och utlandsstudier.

När det gäller specialiseringar anfördes det i propositionen att dessa skulle göra det möjligt för studenten att ytterligare profilera sin lärarkompetens. En specialisering skulle kunna utgöras av fördjupning såsom ämnesfördjupning av en inriktning eller en fristående breddning (a. prop. s. 20).

För undervisning i svenska respektive samhällskunskap i grundskolans senare år krävdes för lärarexamen minst 60 poäng och i gymnasieskolan minst 80 poäng inom ämnesområden som är relevanta för dessa ämnen (varje poäng motsvarade då heltidsstudier under en vecka). För undervisning i modersmål krävdes en inriktning om minst 60 poäng i relevant ämnesområde. I examensbeskrivningen angavs i övrigt inga krav på omfattning i ett visst ämne för undervisning i grundskolans senare år eller i gymnasieskolan i andra ämnen än yrkesämnena.

Regeringen bedömde i den nyss nämnda propositionen, En förnyad lärarutbildning, att den föreslagna strukturen för lärarutbildningen, där blivande lärare gavs stora möjligheter att utforma sin utbildning vad avser ämneskombinationer, bredd och djup, åldersinriktning m.m., kunde komma att öka intresset för utbildningen (a. prop. s. 49 f.). Studenterna borde enligt propositionen ha en hög grad av valfrihet även under utbildningens gång, t.ex. i fråga om ämneskombinationer (a. prop. s. 55). Regeringen bedömde att flexibilitet och ökad valfrihet i hög grad också borde kunna uppnås genom åtgärder inom högskolan som innebar ett delvis integrerat genomförande av utbildningar med olika inriktningar och genom generösa möjligheter för byte mellan program och för värdering och tillgodoräkning av kurser.

2011 års reform

Lärarexamen ersattes 2011 av nuvarande förskollärarexamen, grundlärarexamen, ämneslärarexamen och yrkeslärarexamen. I propositionen Bäst i klassen – en ny lärarutbildning (prop. 2009/10:89, bet. 2009/10:UbU16, rskr. 2009/10:248), som låg till grund för reformen, anfördes att konstruktionen med den tidigare lärarexamen var bristfällig (s. 10). Det anfördes även att en komplicerad och svåröverskådlig utbildningsstruktur med ett allmänt utbildningsområde, olika inriktningar och specialiseringar, kombinerat med verksamhetsförlagd utbildning och krav på examensarbete hade medfört stora svårigheter för studenterna att göra relevanta vägval med tanke på framtida anställning. Vidare lyftes det fram att breda åldersintervall skapade problem för studenterna att uppnå tillräckliga ämnes- och ämnesdidaktiska kunskaper för hela åldersspannet (a. prop. s. 11). Regeringen bedömde därför att det krävdes en tydligare struktur och tydligare mål för utbildningen. Regeringen bedömde även att det är viktigt med en tydlig utbildningsstruktur i utbildningarna för att rörligheten bland studenterna ska underlättas och för att det bör vara enkelt att bygga på utbildningen och förkovra sig.

När det gäller ämneslärarexamen anfördes i nämnda proposition att behovet av lärare med fördjupade ämneskunskaper blir desto större ju äldre eleverna blir och ju längre eleverna har kommit i sin kunskapsutveckling (a. prop. s. 24). För att möta detta behov bedömde regeringen att lärare i grundskolans årskurs 7–9 och lärare i gymnasieskolan bör ges en smalare och djupare ämneskompetens jämfört med grundlärarna.

I propositionen framhölls även att det i många skolor undervisade lärare i årskurs 7–9 i ämnen för vilka de saknade utbildning (a. prop. s. 25). Detta var en konsekvens av flera olika omständigheter. Bland annat hade många skolor svårt att rekrytera lärare för undervisning i ett mindre antal timmar. I stället lät man de lärare som redan var anställda vid skolan undervisa i ämnen i vilka de saknade utbildning. Regeringen bedömde därför att ämneslärarutbildningen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 som huvudregel bör innefatta ämnesstudier i tre undervisningsämnen. Dessa undervisningsämnen skulle kombineras med utgångspunkt i skolans organisation och behov. Detta skulle ge goda möjligheter även för mindre skolor att erbjuda flertalet lärare en heltidstjänst i de ämnen som lärarna är utbildade för.

För att tillräckligt ämnesdjup ska nås bedömdes att det för ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 bör krävas minst 90 högskolepoäng i ett ämne och dessutom att varje ämne som ingår i examen omfattar minst 45 högskolepoäng (a. prop. s. 26). Regeringen ansåg vidare att det bör ställas särskilda krav på ämnesdjup i svenska och samhällskunskap (a. prop. s. 28). Anledningen till detta var ämnenas omfattning i skolan, deras bredd och deras sammansättning av flera akademiska ämnen. Vidare bedömdes att

särskilda krav på ämnesdjup också bör kunna gälla vissa praktiska och estetiska ämnen som t.ex. musik.

I nämnda proposition bedömde regeringen också att de nya yrkesexamina för lärare och förskollärare och de förslag till regler om vem som ska få användas för undervisning, som regeringen avsåg att återkomma med, utgör tillsammans med möjligheten att komplettera sin utbildning ett flexibelt system och gör vägarna till att bredda sitt undervisningsområde överskådliga för såväl lärare, förskollärare och arbetsgivare som universitet och högskolor (a. prop. s. 41).

5. Ökad möjlighet till en sammanhållen ämneslärarutbildning

5.1 En mer flexibel ämneslärarutbildning med inriktning mot årskurs 7–9

Förslag: Ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 ska omfatta 240 eller 270 högskolepoäng. De ämnes- och ämnesdidaktiska studierna i utbildningen ska omfatta 165 eller 195 högskolepoäng i två eller tre undervisningsämnen. Vidare ska utbildningen omfatta en fördjupning om 90 eller 120 högskolepoäng. För varje övrigt ämne ska liksom i dag krävas minst 45 högskolepoäng. Bestämmelserna om hur ämnen får kombineras i en sådan examen ska bara avse två ämnen. Om examen omfattar tre ämnen, ska det tredje ämnet kunna vara något av alla de ämnen som kan ingå i en ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9. Vilka ämneskombinationer som är tillåtna ska utökas till att motsvara möjliga kombinationer i inriktningen mot arbete i gymnasieskolan när det gäller ämnen som även finns på inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9.

Skälen för förslaget

Inte för stora förändringar

Nuvarande ämneslärarexamen infördes som nämnts ovan den 1 juli 2011. Samtidigt trädde förordningen (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare i kraft. I förordningen finns bestämmelser om bl.a. vilken behörighet att undervisa i skolväsendet som ämneslärarexamen ger.

Eftersom ämneslärarexamen infördes för bara tre och ett halvt år sedan har ännu ingen student hunnit gå igenom hela den sammanhållna ämneslärarutbildningen. Det är därför för tidigt att utvärdera utbildningen. Det finns dessutom skäl att inte göra alltför stora förändringar i dagens lärarutbildning, bl.a. därför att det har skett tre stora reformer av lärarutbildningen under drygt två decennier. En utgångspunkt bör därför vara att inte föreslå allt för stora förändringar i

den lärarutbildning som finns i dag. I stället bör de förändringar som föreslås i största möjliga mån passa in i dagens system med olika lärarutbildningar och den behörighet att undervisa som dessa ger.

Inriktningen mot grundskolans årskurs 7–9 behöver förändras

Det är viktigt att det utbildas tillräckligt många lärare. Men det är också högst angeläget att de studenter som utbildas får den kompetens som efterfrågas och därigenom blir behöriga för den anställning de kommer att upprätthålla. Som tidigare nämnts visar dock Högskoleverkets prognos över tillgång och efterfrågan av grundskollärare (senare år) och gymnasielärare fram till 2030 att det på sikt finns risk för brist på ämneslärare totalt sett (Högskoleverkets rapport 2012:22 R). Ämneslärarutbildningen behöver därför vara en attraktiv utbildning för att många ska söka den i första hand och sedan fullfölja utbildningen inom stipulerad tid.

Det framgår, enligt tidigare avsnitt, dessutom av Universitets- och högskolerådets rapporter att antalet sökande till ämneslärarutbildningen för inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 har minskat.

Om en utbildning har för lågt studentantal ställer lärosätena in dem (se Riksrevisionens rapport RIR 2014:18). Enligt rapporten är det ett särskilt tydligt problem när det gäller ämneslärarutbildningen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9. Av rapporten framkommer dessutom att lärosätena upplever problem med utbildningens upplägg. Lärosätena har uppgett att det är svårt att upprätthålla kvalitet i utbildningen eftersom ämnesdjupet inte är tillräckligt inom utbildningen. Detta har varit en återkommande synpunkt i samband med insamlandet av underlag till denna promemoria.

När det gäller antalet studenter som fullföljer utbildningen framgår det av uppgifter från Universitetskanslersämbetet att en stor andel av de studenter som registrerades som nybörjare på ämneslärarutbildning med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 någon av höstterminerna 2011 eller 2012 har bytt till inriktningen mot arbete i gymnasieskolan till höstterminen 2013 (dnr U2014/5814/UH). Av de som började höstterminen 2011 på inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och som var kvar på en lärarutbildning höstterminen 2013 hade cirka 20 procent (72 stycken) bytt till inriktningen mot arbete i gymnasieskolan. Motsvarande andel för de som började höstterminen 2012 var cirka 14 procent (55 stycken). Andelen studenter som bytt från inriktningen mot arbete i gymnasieskolan till inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 var enligt uppgifterna betydligt lägre. Av de som började 2011 var andelen cirka 0,9 procent (9 stycken) och av de som började 2012 cirka 0,6 procent (9 stycken).

Det framgår av tidigare avsnitt att antalet behöriga förstahandssökanden per antagen till ämneslärarutbildningen är lägre för inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 än för inriktningen mot arbete i gymnasieskolan. Det framgår också att en relativt stor andel av de som påbörjat att utbilda sig till lärare med inriktning mot grundskolans årskurs 7–9 har bytt till inriktning mot gymnasieskolan. Däremot byter inte många studenter i motsatt riktning. Det är alltså framför allt ämneslärarutbildningen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 som behöver bli mer attraktiv.

Större flexibilitet kan öka attraktiviteten hos utbildningen mot årskurs 7–9

Utbildningen i dag

Ämneslärarutbildningen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 omfattar i dag 270 högskolepoäng och inriktningen mot arbete i gymnasieskolan omfattar 300 eller, när så krävs, 330 högskolepoäng. I utbildningen ingår ämnes- och ämnesdidaktiska studier, studier inom den utbildningsvetenskapliga kärnan om 60 högskolepoäng och verksamhetsförlagd utbildning om 30 högskolepoäng. En skillnad mellan inriktningarna är att studenterna som huvudregel studerar i tre undervisningsämnen inom inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och två undervisningsämnen inom inriktningen mot arbete i gymnasieskolan. Dessutom är studiernas omfattning i varje undervisningsämne mer omfattande inom inriktningen mot arbete i gymnasieskolan än inom inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9. Vilken omfattning studierna har påverkar vilken behörighet att undervisa i skolväsendet utbildningen ger. Av examensbeskrivningen för ämneslärarexamen följer att studenten ska visa kunskap och förmåga för sådan undervisning som examen kan ge behörighet att bedriva.

Vad som krävs för att en lärare ska vara behörig att undervisa i skolväsendet anges i förordningen (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och forskollärare (behörighetsförordningen). Av förordningen framgår att en lärare som har avlagt en ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 är behörig att undervisa inte bara i dessa årskurser utan även under angivna förutsättningar i andra årskurser och skolformer. Exempelvis är en sådan lärare behörig att undervisa i grundskolans årskurs 4–6. Läraren är även behörig att undervisa i gymnasieskolan i andra ämnen än svenska, samhällskunskap eller musik om examen omfattar ämnesstudier om minst 90 högskolepoäng i ämnet. För behörighet att undervisa i gymnasieskolan i svenska, samhällskunskap eller musik krävs ämnesstudier om 120 högskolepoäng. När det gäller behörighet att undervisa på gymnasieskolans introduktionsprogram i grundskolans ämnen finns det en särskild bestämmelse. Dessutom är läraren behörig att undervisa i kommunal vuxenutbildning på motsvarande nivå och i motsvarande ämne.

För ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 krävs i dag att utbildningen ska omfatta ämnes- och ämnesdidaktiska studier om 195 högskolepoäng i, som huvudregel, tre undervisningsämnen. Av studierna ska 15 högskolepoäng utgöra ämnesrelaterad verksamhetsförlagd utbildning. Utbildningen ska omfatta minst en fördjupning om 90 högskolepoäng i relevant ämne eller ämnesområde. För varje övrigt ämne som ingår i examen krävs minst 45 högskolepoäng.

Möjliga varianter inom ramen för förslaget

För att ämneslärarutbildningen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 ska bli mer flexibel och attraktiv bör utbildningen kunna omfatta studier i två undervisningsämnen som alternativ till nuvarande tre undervisningsämnen. De 180 högskolepoäng som de ämnes- och ämnesdidaktiska studierna ska avse, utöver 15 högskolepoäng verksamhetsförlagd utbildning, skulle lärosätena kunna lägga upp i olika varianter (se *bilaga 2*). Dessa poäng bör dock inte kunna avse ett och samma undervisningsämne i större omfattning än vad som är möjligt inom inriktningen mot arbete i gymnasieskolan, dvs. 120 högskolepoäng.

En variant skulle vara att utbildningen omfattar studier i två olika undervisningsämnen om 90 högskolepoäng i varje ämne. Den studerande får då, liksom inom inriktningen mot arbete i gymnasieskolan, möjlighet att ha ett stort ämnesdjup i båda sina ämnen. En sådan utbildning skulle dessutom ge studenten behörighet att undervisa i gymnasieskolan i båda ämnena, om dessa är andra ämnen än svenska, samhällskunskap eller musik. För behörighet att undervisa i gymnasieskolan i svenska, samhällskunskap eller musik krävs som nyss nämnts 120 högskolepoäng. I förhållande till dagens utbildning ökar denna variant således både studentens ämnesdjup i ett ämne och behörighet att undervisa i gymnasieskolan. Att studenten får behörighet att undervisa i såväl grundskolan som gymnasieskolan ställer höga krav på utbildningen i didaktik. Redan i dag ger dock utbildningen denna breda behörighet i ett ämne. Samtidigt medför varianten att examens ämnesbredd minskar med ett ämne. Det bedöms därför att denna variant kan rymmas inom utbildningen.

En andra variant skulle vara att utbildningen omfattar studier om 120 högskolepoäng i ett undervisningsämne och 60 högskolepoäng i ett andra undervisningsämne. Utbildningen skulle då kunna leda till behörighet att undervisa i gymnasieskolan i det förstnämnda ämnet, även om det avser något av ämnena svenska, samhällskunskap eller musik (se avsnitt 5.4). Utbildningen skulle dessutom ge studenten möjlighet att fördjupa sig ytterligare i det andra ämnet jämfört med i dag. Denna variant bedöms vara särskilt intressant för de studenter som vill få behörighet att undervisa i ett av undervisningsämnena svenska, samhällskunskap eller musik i såväl grundskolan som gymnasieskolan.

En *tredje variant* skulle vara att utbildningen läggs upp på samma sätt som i dag, dvs. studier i tre undervisningsämnen om 90, 45 respektive 45 högskolepoäng. Denna variant bör vara särskilt intressant för de studenter som vill bli NO- eller SO-lärare, dvs. undervisa i naturorienterande eller samhällsorienterande ämnen. Att nuvarande utbildning behålls är dessutom i sig viktigt. Detta eftersom den infördes 2011 och det därför är för tidigt att utvärdera behovet av en sådan variant.

För att öka utbildningens attraktivitet bör även en *fjärde variant* som omfattar studier om 90 högskolepoäng i ett undervisningsämne och 60 högskolepoäng i ett andra undervisningsämne vara möjlig. Varianten innebär att utbildningens omfattning skulle bli 30 högskolepoäng mindre än i dag, dvs. ett halvt år kortare. Det har under arbetet med denna promemoria framförts att en sådan kortare utbildning bör begränsas till att bara kunna omfatta vissa ämnen, t.ex. slöjdämnen. Att begränsa varianten till vissa ämnen skulle dock motverka den flexibilitet i utbildningen som förslagen i denna promemoria vill uppnå. Det är dessutom varje lärosäte som har bäst möjlighet att bedöma vilka ämnen inom tillåtna ämneskombinationer som ska erbjudas i en sådan variant. Någon begränsning av vilka ämnen som ska kunna ingå i varianten föreslås därför inte.

Att utbildningen i större omfattning än i dag skulle komma att omfatta två ämnen i stället för tre kan innebära att studenternas anställningsbarhet minskar. Detta ska dock vägas mot att det skapas en mer flexibel och attraktiv utbildning för att fler ska utbilda sig till ämneslärare med inriktning mot grundskolans årskurs 7–9, inte minst inom ämnen där det finns brist på utbildade lärare. Det är viktigt att dessa lärare känner en identitet som 7–9-lärare för att behovet av behöriga lärare i dessa årskurser ska kunna tillgodoses. Dessutom kommer en sådan utbildning att ge ökad behörighet att undervisa i gymnasieskolan, vilket i sig kan vara positivt för lärarens anställningsbarhet. Efterfrågan på lärare förändras över tid och läraren kan under sin yrkeskarriär vilja byta skolform. Att studenten kan få större ämnesdjup i två ämnen innebär också att det blir lättare för lärosätena att upprätthålla kvalitet i utbildningen i fler ämnen. Om dessa lärare väljer att tjänstgöra i grundskolans årskurs 4–6, kan deras ämneskunskaper komplettera de kunskaper som grundlärare med inriktning mot dessa årskurser har. Ämneslärarna skulle då kunna ses som grundskolans ämnesspecialister, vilket skulle kunna öka yrkets attraktivitet och vara ett steg i lärarens möjlighet att göra karriär. Det är dock angeläget att skolhuvudmännen använder möjligheten att se ämneslärarna som specialister på rätt sätt, så att det inte uppstår konflikter mellan dessa lärare och grundlärarna eller så att grundlärarnas status påverkas negativt.

Under arbetet med denna promemoria har tankarna om en mer flexibel ämneslärarutbildning med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs

7–9 mötts överlag positivt. Det har dock även framförts att förslaget riskerar att göra utbildningen mer otydlig och att det blir för splittrat när det ser för olika ut för olika individer, beroende på alla valmöjligheter i poängtal. De förändringar som förslaget innebär passar dock in i dagens system av olika lärarutbildningar och vilken behörighet att undervisa dessa utbildningar ger. Förslaget innebär även att nuvarande krav på minsta ämnesdjup i varje ämne och ett ämne med större ämnesdjup behålls. Vidare kan utbildningen redan i dag omfatta två eller tre ämnen, även om möjligheten att läsa bara två ämnen är begränsat till när studenten läser vissa ämnen. Dessutom behöver ökad flexibilitet inte medföra att utbildningen bli mer otydlig. Det finns kompetensrelaterade, organisatoriska och ekonomiska begränsningar för hur omfattande flexibiliteten kan bli. Till exempel kommer lärosätets utbud begränsas av lärarnas formella kompetenser, möjlig volym i ämneskombinationer och hur lärosätet i samverkan med skolhuvudmännen prioriterar bland möjliga ämneskombinationer.

Utökade ämneskombinationer möjliggörs

Utöver antalet undervisningsämnen och studiernas omfattning i dessa styrs upplägget av ämneslärarutbildningen av vilka ämneskombinationer som är tillåtna. Bestämmelser om detta finns i 6 kap. 5 § andra stycket högskoleförordningen (1993:100) och i bilaga 4 till förordningen. Syftet med dessa bestämmelser är att ämneslärarutbildningen i första hand ska organiseras med utgångspunkt i skolans organisation och behov samt ett för lärarna fungerande yrkesliv (se prop. 2009/10:89, s. 24–26). I förarbetena anfördes också att den stora flexibilitet som dåvarande lärarexamen medger när det gäller inriktningar och specialiseringar hade blivit ett problem i relation till de kompetensbehov som skolhuvudmännen hade utifrån arbetsorganisationen.

Om bestämmelserna om tillåtna ämneskombinationer bara skulle avse två ämnen, skulle ämneslärarutbildningen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 bli än mer flexibel. Lärosätena skulle få större möjlighet att lägga upp utbildningen enligt ovan utifrån studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov, såväl regionalt som nationellt. Samtidigt skulle regeringen behålla styrningen av två ämnen. Om utbildningen omfattar ett tredje ämne, skulle detta inte behöva vara ett ämne som är bestämt utifrån ett nationellt perspektiv utan lärosätet skulle kunna erbjuda ett tredje ämne utifrån studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov på regional nivå. Vilka ämnen som ett lärosäte erbjuder beror dessutom på de kvalitetskrav som lärosätet själv sätter upp, dvs. att lärosätet t.ex. anser att 45 högskolepoäng är för liten omfattning i ett visst ämne.

Genom en mer flexibel ämneslärarutbildning med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 skapas möjligheter för lärosätena att lägga upp utbildningen på olika sätt. På så sätt kan utbildningens attraktivitet höjas och skolhuvudmännens behov av lärare i bristämnena mötas. Varje

lärosätets möjlighet att anordna en viss utbildning och hur denna kan läggas upp styrs dock även av andra omständigheter, bl.a. tillgång på lärare vid lärosätet, vilka ämnen som lärosätets examenstillstånd avser och samarbeten med andra lärosäten.

Ett möjligt sätt att lägga upp utbildningen skulle vara att studenten vid utbildningens start har valt två ämnen om 90 respektive 45 högskolepoäng utifrån vad som har erbjudits av lärosätet. Under utbildningens gång, inte minst under de verksamhetsförlagda delarna, kan det sedan föras en diskussion med studenten om hur resterande 45 högskolepoäng ska användas. Vilket eller vilka ämnen dessa studier ska avse skulle studenten alltså kunna välja *sekventiellt*, dvs. allt eftersom utbildningen pågår. Studenten får då möjlighet att basera sitt val utifrån de kunskaper och förmågor som han eller hon hittills har fått under utbildningen och utifrån insikt om sina egna möjligheter och förmågor. Under den verksamhetsförlagda utbildningen skulle skolhuvudmannen, där studenten genomför de verksamhetsförlagda delarna, kunna redogöra för det lokala behovet av lärare med viss ämnesutbildning. Skolhuvudmannen skulle här få en möjlighet att påverka tillgången på lärare utifrån sitt rekryteringsbehov. Skolhuvudmannens dialog med lärosätet blir än mer motiverad eftersom huvudmannen också kommer att kunna påverka vilka ämnen studenterna kan välja mellan. På så sätt skulle skolhuvudmannen i större utsträckning bli en aktiv medaktör i utbildningen.

Lärosätet kan sedan erbjuda studenten att *fördjupa* sig i ett eller båda av de redan valda ämnena och läsa två ämnen om vardera 90 högskolepoäng eller 120 högskolepoäng i ett ämne och 60 högskolepoäng i det andra. Alternativt kan studenten erbjudas att *komplettera* de redan valda ämnena med ett tredje ämne som hör naturligt ihop med de två valda. En tredje variant kan vara att studenten erbjuds att välja ett tredje *övrigt ämne*. Detta ämne kan vara ett ämne i vilket det råder brist på behöriga lärare som studenten läser för att öka sin anställningsbarhet eller ett ämne som studenten är särskilt intresserad av vid sidan om de två andra ämnena. Ett upplägg som detta skapar en *förhandlingsyta* där alla tre intressenter kan ingå, dvs. student, skolhuvudman och lärosäte.

Slutsats

I syfte att utbildningen ska bli mer flexibel och attraktiv föreslås att ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 ska omfatta 240 eller 270 högskolepoäng. Det föreslås alltså att utbildningen ska kunna vara ett halvår kortare än i dag. Däremot ska utbildningen inte kunna vara längre än dagens 270 högskolepoäng. Anledningen till att utbildningen ska kunna vara kortare är att en variant som omfattar ämnes- och ämnesdidaktiska studier i två undervisningsämnen om 90 respektive 60 högskolepoäng ska vara möjlig. Som en följd av detta föreslås även att de ämnes- och ämnesdidaktiska studierna ska omfatta 165 eller 195 högskolepoäng. Vidare föreslås att

dessa studier ska avse två undervisningsämnen om studierna omfattar 165 högskolepoäng eller, om studierna omfattar 195 högskolepoäng, två eller tre undervisningsämnen.

Det föreslås också att examen ska omfatta en fördjupning om 90 eller 120 högskolepoäng. För att behålla examens struktur bör det framgå tydligt av examensbeskrivningen att en fördjupning om 120 högskolepoäng bara är tillåten i de fall de ämnes- och ämnesdidaktiska studierna omfattar 195 högskolepoäng. För varje övrigt ämne ska liksom i dag krävas minst 45 högskolepoäng. Detta innebär att om de ämnes- och ämnesdidaktiska studierna omfattar 165 högskolepoäng, ska det i examen ingå en fördjupning om 90 högskolepoäng. Utöver 60 högskolepoäng i ett andra ämne kommer dessa studier även att omfatta 15 högskolepoäng ämnesrelaterad verksamhetsförlagd utbildning.

Dessutom föreslås att bestämmelserna om tillåtna ämneskombinationer i en ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 bara ska avse två ämnen. Liksom i dag bör det inte regleras vilket ämnesdjup som dessa två ämnen ska ha (jfr prop. 2009/10:89 s. 28). Detta bör vara fritt för lärosätet alternativt studenten att bestämma, utifrån hur lärosätet i dialog med skolhuvudmännen lägger upp utbildningen. Om examen omfattar tre ämnen, föreslås att det tredje ämnet ska kunna vara något av alla de ämnen som kan ingå i en ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9.

Större möjlighet till en sammanhållen ämneslärarutbildning

Det föreslås nu att ämneslärarutbildningen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 ska omfatta studier i två eller tre undervisningsämnen. För det fall att utbildningen omfattar två undervisningsämnen bör det finnas stora möjligheter att anordna större delen som en sammanhållen utbildning med inriktningen mot arbete i gymnasieskolan i det eller de ämnen som ger behörighet att undervisa i gymnasieskolan och i den utbildningsvetenskapliga kärnan. Den utbildningsvetenskapliga kärnan är gemensam för alla lärarutbildningar och avser centrala och generella kunskaper för lärare och förskollärare. Vilka ämneskombinationer som är tillåtna i de olika inriktningarna skiljer sig dock åt. Detta kan försvåra förutsättningarna för en sammanhållen utbildning. Det föreslås därför att tillåtna ämneskombinationer i inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 ska utökas till att motsvara möjliga kombinationer i inriktningen mot arbete i gymnasieskolan när det gäller ämnen som kan ingå i båda inriktningarna. En sådan utökning ger omfattande möjligheter till att kombinera olika ämnen.

De föreslagna förändringarna innebär att ämneslärarutbildningen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 blir mer flexibel. Syftet med detta är att skapa förutsättningar för lärosätena att anordna en mer

attraktiv utbildning och därmed öka söktrycket till utbildningen, inte minst i de ämnen där bristen på lärare är störst. Genom att det skapas större möjlighet till en sammanhållen utbildning med inriktningen mot arbete i gymnasieskolan, ökar lärosätenas möjlighet att anordna utbildning i ämnen som få studenter vill läsa.

5.2 Förändringar som inte föreslås

Det har under arbetet med denna promemoria även framförts synpunkter på andra förändringar än de som nu föreslås. I detta avsnitt redogörs för dessa synpunkter och varför förslag inte läggs fram.

En gemensam ämneslärarutbildning

En annan lösning för att komma tillrätta med det låga intresset för ämneslärarutbildningen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 än den som har föreslagits skulle kunna vara att ämneslärarexamens två inriktningar slås samman till en utbildning, dvs. att utbildningen inte längre skulle ha nuvarande två inriktningar.

Anledningarna till att vissa sökanden väljer inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 och inte den andra inriktningen varierar. Ett skäl är dock att de vill undervisa elever i den ålder som inriktningen avser. Motsvarande bör gälla för de som väljer inriktningen mot arbete i gymnasieskolan. Eftersom det i dag är störst intresse för ämneslärarutbildning med inriktning mot arbete i gymnasieskolan finns det en risk för att en sådan sammanslagen ämneslärarutbildning medför att ännu fler av de som antas till utbildningen vill bli lärare i gymnasieskolan. De ämneslärare som sedan inte får jobb i den skolformen får i stället undervisa i grundskolans årskurs 7–9. Detta trots att det inte är de årskurserna dessa lärare i första hand vill undervisa i. Dagens problem med att för få vill utbilda sig för att undervisa i grundskolans årskurs 7–9 skulle således inte bli löst. En lösning som innebär att ämneslärarutbildningens två olika inriktningar slås samman föreslås därför inte.

Andra varianter än de som har föreslagits

Det har under arbetet med denna promemoria framförts att det skulle vara önskvärt att det även öppnas upp för en kombination av ämnesstudier i tre ämnen om 60 högskolepoäng i varje ämne. När ämneslärarexamen infördes anförde regeringen att det för examen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 bör krävas minst 90 högskolepoäng i ett ämne för att ett tillräckligt ämnesdjup ska nås (prop. 2009/10:89). Samma bedömning görs nu. En sådan variant föreslås därför inte.

Det har även framförts att det i några få särskilt utpekade ämnen skulle vara tillräckligt med 30 högskolepoäng i utbildningens tredje ämne, t.ex. för lärare som vill undervisa i sitt modersmål. För behörighet att

undervisa i grundskolans årskurs 7–9 krävs i dag 90 högskolepoäng i ämnena svenska, samhällskunskap eller musik eller 45 högskolepoäng i andra ämnen. För behörighet att undervisa i modersmål är det dock enligt behörighetsförordningen tillräckligt med 30 högskolepoäng i modersmålet (jfr 2 kap. 34 §). Det avser det fallet att en lärare har kompletterat sin behörighet med ytterligare utbildning och därigenom får behörighet att undervisa även i modersmålet. Ämneslärarutbildningen bör dock vara så generell utformad som möjligt. Detta ökar tydligheten i systemet. Det bedöms därför att utbildningen inte bör kunna omfatta så lite som 30 högskolepoäng i något eller några få angivna ämnen.

Vidare har det under arbetet med denna promemoria framförts att ämneslärarutbildningen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 ska ges i två varianter. En variant skulle omfatta 240 högskolepoäng och avse studier i två ämnen och den andra skulle omfatta 300 högskolepoäng och avse studier i tre ämnen. Den första varianten har behandlats ovan. Den andra varianten innebär att utbildningens omfattning ökar i förhållanden till vad som gäller i dag. Enligt det uppdrag som ligger till grund för denna promemoria får förslagen inte innebära att någon inriktnings omfattning i fråga om antalet högskolepoäng ökar. En sådan variant föreslås därför inte.

Ytterligare ändringar av tillåtna ämneskombinationer

När det gäller bestämmelserna om möjliga ämneskombinationer i ämneslärarexamen har det ifrågasatts vilka kombinationer som är tillåtna eller inte tillåtna, bl.a. har det anförts att träslöjd och textilslöjd inom ämnet slöjd borde gå att kombinera ungefär som att två olika språk inom ämnet moderna språk kan kombineras. Att göra en mer ingående analys över vilka kombinationer som ska vara tillåtna eller inte tillåtna ligger dock utanför det uppdrag som ligger till grund för denna promemoria och det saknas därför underlag för att föreslå sådana förändringar. När det gäller ämnet slöjd kan nämnas att det av kursplanen för slöjd i grundskolan framgår att undervisningen ska syfta till att eleverna utvecklar kunskaper i olika hantverk och förmågan att arbeta med olika material och uttrycksformer (se SKOLFS 2010:37). Det framgår också att slöjdens material är metall, textil och trä. Även andra material kan förekomma. När det gäller behörighet att undervisa i ämnet slöjd görs det i behörighetsförordningen ingen skillnad på olika material, utan behörigheten avser ämnet slöjd. Mot denna bakgrund föreslås inga ändringar utöver de som föreslagits ovan i bestämmelserna om tillåtna ämneskombinationer.

Utbildningen anordnas vid färre lärosäten

Under arbetet med denna promemoria har det anförts att det krävs en tydligare specialisering än i dag när det gäller ämneslärarutbildningen och att den borde koncentreras till ett tiotal lärosäten, utöver ”specialhögskolorna” med olika praktiska och estetiska ämnen. Det har i

detta sammanhang framförts att ett lärosäte bara ska kunna få examenstillstånd om lärosätet kan erbjuda samtliga ämnen som ingår i tillåtna ämneskombinationer. Vidare har det framförts att det kan finnas behov av en begränsning avseende möjligheten att ge olika varianter av grundlärarutbildning med inriktning mot dels arbete i fritidshem, dels arbete i grundskolans årskurs 4–6. Dessa åtgärder omfattas dock inte av det uppdrag som ligger till grund för denna promemoria. Några förslag i dessa delar lämnas därför inte.

5.3 Andra åtgärder

Det är inte bara utbildningens flexibilitet som är viktig för att fler ska utbilda sig till ämneslärare med inriktning mot grundskolans årskurs 7–9. Läraryrket i sig måste vara attraktivt. Yrkets status och attraktivitet är beroende av flera olika faktorer, t.ex. möjligheten att göra karriär, arbetsmiljö och hur yrket marknadsförs. Det är betydelsefullt att skolhuvudmän och lärosäten förmedlar en positiv bild av såväl yrket som utbildningen. Vidare måste studenterna få tillräckligt stöd under sin verksamhetsförlagda utbildning, exempelvis av en mentor. Bristen på sådant stöd riskerar att studenten väljer att hoppa av utbildningen, t.ex. till en annan lärarutbildning.

Som nämnts ovan är det även av stor vikt att ämneslärarnas identitet som 7–9-lärare behålls eller förstärks. En tydligare yrkesidentitet kan medföra en ökad yrkesstatus och därmed också en ökad attraktionskraft bland studenter. Det är därför angeläget att man vid landets lärosäten i kommunikationen av ämneslärarutbildningen blir ännu tydligare med vad som är specifikt – till och med unikt – för de lärare som ska undervisa i grundskolans årskurs 7–9. Att den blivande ämnesläraren för årskurs 7–9 också kan undervisa i årskurserna 4–6 är sannolikt attraktivt men inte tillräckligt för att öka statusen så att fler söker till ämneslärarutbildningen. Lärosätena och skolhuvudmännen bör i samverkan på ett kreativt sätt kunna lyfta fram ämneslärarens specifika kompetens, t.ex. som specialister inom sina ämnesområden på grundskolan.

5.4 Följdändringar i behörighetsförordningen

Förslag: En lärare som har avlagt ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 ska vara behörig att undervisa i gymnasieskolan i svenska, samhällskunskap eller musik, om examen omfattar ämnesstudier om minst 120 högskolepoäng eller motsvarande omfattning i ämnet.

Skälen för förslaget

I förordningen (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare (behörighetsförordningen) anges vad som krävs för att en

lärare eller förskollärare ska vara behörig att bedriva viss undervisning i skolväsendet. Behörig att undervisa i gymnasieskolan i andra ämnen än yrkesämnena är enligt förordningen den som har avlagt bl.a. en ämneslärarexamen enligt bilaga 2 till högskoleförordningen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 (2 kap. 21 §). En sådan lärare är behörig att undervisa i det eller de ämnen som omfattas av lärarens examen, om den omfattar ämnesstudier om minst 90 högskolepoäng eller motsvarande omfattning i ämnet. Behörigheten avser dock inte ämnena svenska, samhällskunskap och musik (2 kap. 22 §) eftersom det för behörighet att undervisa i dessa ämnen krävs ämnesstudier om minst 120 högskolepoäng. När det gäller behörighet att undervisa på gymnasieskolans introduktionsprogram i grundskolans ämnen finns det särskilda bestämmelser.

I denna promemoria föreslås att ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 ska kunna omfatta en fördjupning om 120 högskolepoäng i ett undervisningsämne (se avsnitt 5.1). Följaktligen bör en lärare som har denna fördjupning i något av ämnena svenska, samhällskunskap och musik vara behörig att undervisa i ämnet i gymnasieskolan. Som nämnts ovan är det tillräckligt med 90 högskolepoäng för behörighet att undervisa i andra ämnen. Det föreslås därför att behörighetsförordningen ändras i enlighet med detta.

5.5 Följändringar i förordningen om kompletterande pedagogisk utbildning

Förslag: Ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 som avläggs efter kompletterande pedagogisk utbildning och som omfattar två undervisningsämnena, ska kunna ha samma omfattning som ordinarie ämneslärarexamen.

Skälen för förslaget

I förordningen (2011:686) om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen finns bestämmelser om utbildning som syftar till att en student ska kunna komplettera sina tidigare tillägnade ämneskunskaper i andra undervisningsämnena än yrkesämnena för att han eller hon ska kunna avlägga en ämneslärarexamen. Utbildningen ska avse utbildningsvetenskaplig kärna och verksamhetsförlagd utbildning (2 §). Av examensbeskrivningen för ämneslärarexamen i bilaga 2 till högskoleförordningen framgår att den utbildningsvetenskapliga kärnan omfattar 60 högskolepoäng och den verksamhetsförlagda utbildningen 30 högskolepoäng. För en student som gått igenom utbildningen finns det i förordningen om kompletterande pedagogisk utbildning särskilda krav för att avlägga ämneslärarexamen. En sådan ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 kan avse ämnesstudier i ett, två eller tre undervisningsämnena.

I de fall en examen omfattar ämnesstudier i två undervisningsämnen, krävs det i dag ämnesstudier om 135 högskolepoäng, dvs. 90 respektive 45 högskolepoäng i ämnena (11 §). Detta gäller dock inte om examen omfattar två av undervisningsämnena svenska, samhällskunskap eller musik. Då krävs i stället ämnesstudier i enlighet med examensbeskrivningen i bilaga 2 till högskoleförordningen, dvs. 180 högskolepoäng (12 §). I båda fallen krävs som nämnts att studenten gått igenom den kompletterande pedagogiska utbildningen.

I denna promemoria föreslås att ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 ska kunna omfatta två ämnen även i andra fall än när två av undervisningsämnena svenska, samhällskunskap eller musik eller något av undervisningsämnena musik eller bild ingår i utbildningen (se avsnitt 5.1). Det föreslås också att examen ska kunna omfatta en fördjupning om 120 högskolepoäng. I dessa fall kommer examen att sammanlagt omfatta mer ämnesstudier i de två undervisningsämnena som ingår i utbildningen än ovan nämnda 135 högskolepoäng. Vilken omfattning ämnesstudierna har i ett undervisningsämne kan påverka vilken behörighet att undervisa som utbildningen ger (se avsnitt 5.1). Motsvarande möjlighet att få en ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 som omfattar två undervisningsämnen om sammanlagt 180 högskolepoäng bör finnas för de studenter som har gått igenom den kompletterande pedagogiska utbildningen. Det föreslås därför att förordningen om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen ändras i enlighet med detta.

Om ämneslärarexamen efter kompletterande pedagogisk utbildning bara ska omfatta ett ämne, bör det för inriktningen mot arbete i grundskolans årskurs 7–9, liksom i dag, krävas ämnesstudier om 90 högskolepoäng (10 §). Om examen i stället omfattar 120 högskolepoäng i undervisningsämnet får den avse inriktningen mot arbete i gymnasieskolan (13 §). Det förutsätter dock att ämnet är ett undervisningsämne i gymnasieskolan.

5.6 Ingen förändring i förordningen om vidareutbildning av lärare

Bedömning: Det bör inte göras någon följdändring i förordningen om vissa behörighetsgivande examina för legitimation som lärare och förskollärare och om högskoleutbildningar för vidareutbildning av lärare och förskollärare som saknar lärar- eller förskollärarexamen.

Skälen för bedömningen

I förordningen (2011:689) om vissa behörighetsgivande examina för legitimation som lärare och förskollärare och om högskoleutbildningar för vidareutbildning av lärare och förskollärare som saknar lärar- eller förskollärarexamen (VAL-förordningen) finns bestämmelser om bl.a. högskoleutbildningar som anordnas med särskilda medel och som syftar

till att erbjuda vidareutbildningar av lärare och förskollärare så att de uppnår en behörighetsgivande examen. Antagning till utbildningarna ska göras senast den 30 juni 2017. Förordningen är tidsbegränsad och upphör att gälla den 30 juni 2020.

Det förslag om en mer flexibel examensbeskrivning för ämneslärarexamen som föreslås i denna promemoria innebär inte att det är nödvändigt att göra ändringar i VAL-förordningen. De bestämmelser i förordningen som ändå skulle kunna vara aktuella att ändra till följd av förslaget är bestämmelserna om särskilda krav för examen för studenter med viss yrkeserfarenhet (jfr prop. 2012/13:187). Det avser lärare och förskollärare med lång yrkeserfarenhet i skolväsendet och lärare som bedriver undervisning i dans, teater eller rörelse. Dessa bestämmelser infördes den 1 december 2013 och VAL-förordningen upphör att gälla vid utgången av den 30 juni 2020. Det är således en tidsbegränsad förordning och antagning till utbildningen ska göras senast den 30 juni 2017. Prövningen om dessa studenter uppfyller examenskraven är förenklad. Det krävs att studenterna inom utbildningen ska ha fullgjort 30 högskolepoäng inom den utbildningsvetenskapliga kärnan. När det gäller studenter med lång yrkeserfarenhet ställs krav på att studenten har de ämneskunskaper som krävs enligt examensbeskrivningen för ämneslärarexamen. Någon prövning i övrigt ska inte göras utan studenten ska anses uppfylla kraven för ämneslärarexamen. Det regleras också vilken omfattning examen ska anses ha och vilket ämnesdjup ämnet eller ämnena i examen ska anses ha.

Bestämmelserna om denna förenklade prövning är inte anpassad för en sådan mer flexibel examensbeskrivning för ämneslärarexamen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 som föreslås i denna promemoria (avsnitt 5.1). Förslaget innebär bl.a. att ämnesdjupet i de ämnen som ingår i examen kan variera mer än i dag. Med hänsyn till att bestämmelserna i VAL-förordningen infördes nyligen och bara gäller en kort tid framöver samt att det inte är nödvändigt att göra några ändringar i förordningen bör bestämmelserna inte ändras nu.

6. Ikraftträdande

Förslag: Ändringarna i högskoleförordningen, förordningen om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare och förordningen om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen ska träda i kraft den 1 augusti 2015.

Skälen för förslaget

Förslagen i denna promemoria innebär inte några begränsningar i förhållande till vad som gäller i dag. I stället innebär förslagen att dagens bestämmelser blir mer flexibla. Föreslagna ändringar i

högskoleförordningen (1993:100), förordningen (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare och förordningen (2011:686) om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen bör därför kunna träda i kraft så snart som möjligt. Det föreslås att ändringarna träder i kraft den 1 augusti 2015.

7. Konsekvenser

Berörda av regleringen

Lärosäten med tillstånd att utfärda ämneslärarexamen berörs av förslagen. De flesta av dessa lärosäten är statliga universitet och högskolor. Därutöver har även Chalmers tekniska högskola AB och Stiftelsen Högskolan i Jönköping tillstånd att utfärda ämneslärarexamen. Vidare berörs de studenter som studerar till ämneslärare och skolhuvudmän.

Kostnader och andra konsekvenser

Ett syfte med förslagen är att minska antalet studenter som hoppar av ämneslärarutbildningen med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9 för att övergå till ämneslärarutbildningen med inriktning mot arbete i gymnasieskolan. Av de studenter som i dag hoppar av förstnämnd utbildning till en annan lärarutbildning, övergår mer än hälften till inriktningen mot arbete i gymnasieskolan. Däremot är det betydligt färre studenter som byter i motsatt riktning. Förslagen bedöms dock inte i någon större utsträckning påverka antalet avhopp bland de studenter som lämnar ämneslärarutbildningen för att de har insett att läraryrket inte är rätt yrke för dem eller för att de hellre vill utbilda sig till ett annat yrke.

Förslagen syftar även till att öka möjligheten till samläsning mellan ämneslärarutbildningens två olika inriktningar. Detta bl.a. för att öka möjligheten för lärosäten att erbjuda utbildning i ämnen som få studenter vill studera.

För studenter innebär förslagen att de troligen i större utsträckning än i dag kommer att utbildas i två undervisningsämnen i stället för tre. Det kan påverka deras anställningsbarhet negativt. Samtidigt innebär förslagen också att studenterna kommer att kunna få behörighet att undervisa i gymnasieskolan i större utsträckning än i dag. Detta kan vara positivt för studenternas anställningsbarhet. Efterfrågan på lärare förändras dessutom över tid och läraren kan under sin yrkeskarriär vilja byta skolform. Vilken behörighet att undervisa som lärare har påverkar skolhuvudmän vid deras tjänstefördelning.

Dessa förändringar bedöms inte medföra några kostnader.

Förslagen bedöms vidare inte få några konsekvenser för den kommunala självstyrelsen eller innebära några kostnader för skolhuvudmännen.

Konsekvenser för jämställdheten

Föreslagna ändringar bedöms inte få några konsekvenser för jämställdheten.

Konsekvenser för integrationspolitiken

Föreslagna ändringar bedöms inte få några konsekvenser för integrationspolitiken.

Sveriges medlemskap i EU

Föreslagna ändringar berör inte förhållandet till Sveriges medlemskap i EU.

Antal berörda företag

När det gäller privata organ berörs som nämnts ovan Chalmers tekniska högskola AB och Stiftelsen Högskolan i Jönköping. Därutöver berörs fristående skolor. Det finns i dag 796 enskilda huvudmän för grundskola, grundsärskola, gymnasieskola eller gymnasiesärskola. Antalet fristående skolor som var och en av dessa driver varierar mellan 1–48.

Tidsåtgång och företagens administrativa kostnader

Förslagen bedöms inte medföra att tidsåtgång eller administrativa kostnader ökar.

Andra kostnader för företagen och förändringar till följd av förslagen

Förslagen bedöms inte medföra andra kostnader eller förändringar.

Påverkan på konkurrensförhållanden

Förslagen bedöms inte ha någon påverkan på konkurrensförhållandena för företagen.

Övrig påverkan på företagen

Förslagen bedöms inte få någon övrig påverkan på företagen.

Särskild hänsyn till små företag

Förslagen avser en mer flexibel ämneslärarutbildning med inriktning mot arbete i grundskolans årskurs 7–9. Utöver att utbildningen i visst fall kommer kunna leda till behörighet att undervisa även i svenska, samhällskunskap eller musik i gymnasieskolan, påverkar förslagen inte regleringen om vilka lärare skolhuvudmännen får anställa eller låta undervisa vid skolan. Det behöver därför inte tas någon särskild hänsyn till små företag vid reglernas utformning.

Tabell 2 Tillstånd att utfärda ämneslärarexamen årskurs 7–9

	Musik	Geografi	Historia	Religions- kunskap	Samhälls- kunskap	Slöjd	Svenska	Svenska som andraspråk	Teknik	Övriga ämnen
Uppsala universitet		X	X	X	X		X	X	X	X
Lunds universitet	X		X		X		X	X		X
Göteborgs universitet	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Stockholms universitet		X	X	X	X		X	X		X
Umeå universitet	X	X	X	X	X	X	X	X		X
Linköpings universitet		X	X	X	X	X	X	X	X	
Kungl. Tekniska högskolan									X	
Luleå tekniska universitet	X		X		X		X		X	
Karlstads universitet	X	X	X	X	X		X		X	
Linnéuniversitetet	X	X	X	X	X		X	X		
Örebro universitet	X		X		X		X			
Mittuniversitetet			X		X		X			
Högskolan i Borås							X	X		
Högskolan Dalarna		X	X	X	X		X	X		
Högskolan i Gävle			X	X			X		X	
Högskolan i Halmstad			X	X	X		X			
Högskolan Kristianstad		X	X	X	X		X			
Högskolan Väst					X		X			
Konstfack						X				
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm	X									
Malmö högskola		X	X	X	X		X	X	X	
Mälardalens högskola					X		X	X		
Södertörns högskola		X	X	X	X		X			
Högskolan i Jönköping		X	X	X	X					

Tabell 3 Tillstånd att utfärda ämneslärarexamen gymnasieskolan

	Bild	Dans	Engelska	Filosofi	Idrott och hälsa	Latin	Matematik
Uppsala universitet			X				X
Lunds universitet			X			X	X
Göteborgs universitet	X		X	X	X	X	X
Stockholms universitet			X				X
Umeå universitet	X		X		X		X
Linköpings universitet			X	X			X
Kungl. Tekniska högskolan							X
Luleå tekniska universitet		X	X				X
Karlstads universitet			X		X		X
Linnéuniversitetet	X		X		X		X
Örebro universitet			X		X		X
Mittuniversitetet			X				
Högskolan i Borås							X
Gymnastik- och idrottshögskolan					X		
Högskolan Dalarna	X		X				
Högskolan i Gävle			X				X
Högskolan i Halmstad			X				X
Högskolan Kristianstad							X
Högskolan Väst			X				
Konstfack	X						
Malmö högskola	X		X		X		X
Mälardalens högskola			X				X
Stockholms konstnärliga högskola		X					
Södertörns högskola			X				
Chalmers tekniska högskola							X
Högskolan i Jönköping			X				

Tabell 4 Tillstånd att utfärda ämneslärarexamen gymnasieskolan

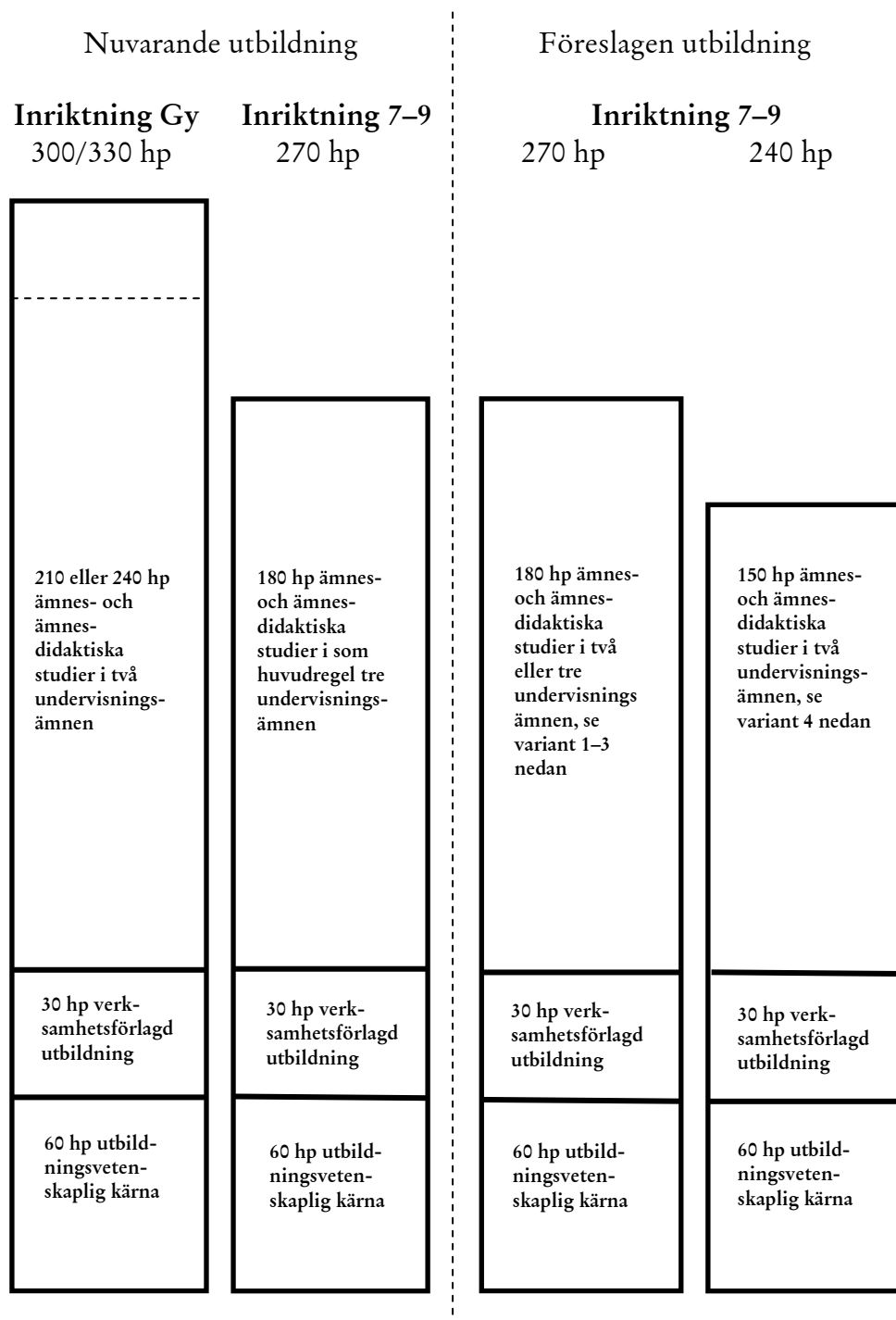
	Franska	Spanska	Tyska	Musik	Naturkunskap	Biologi	Fysik	Kemi	Psykologi
Uppsala universitet	X	X	X		X	X	X	X	
Lunds universitet	X	X	X	X			X		
Göteborgs universitet	X	X	X	X	X	X	X	X	
Stockholms universitet	X	X	X		X	X	X	X	
Umeå universitet	X	X	X	X		X	X	X	
Linköpings universitet	X	X	X		X	X	X	X	
Kungl. Tekniska högskolan							X	X	
Luleå tekniska universitet				X			X		
Karlstads universitet		X		X	X	X	X	X	
Linnéuniversitetet	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Örebro universitet				X					
Mittuniversitetet						X	X	X	
Högskolan i Borås								X	
Högskolan Dalarna	X	X	X						
Högskolan i Halmstad					X				
Högskolan Kristianstad					X	X		X	
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm				X					
Malmö högskola					X				
Chalmers tekniska högskola							X	X	

Tabell 5 Tillstånd att utfärda ämneslärarexamen gymnasieskolan

	Geografi	Historia	Religionskunskap	Samhällskunskap	Svenska	Svenska som andraspråk	Teater	Teknik	Övriga ämnen
Uppsala universitet	X	X	X	X	X	X		X	X
Lunds universitet		X		X	X	X			X
Göteborgs universitet	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Stockholms universitet	X	X	X	X	X	X			X
Umeå universitet	X	X	X	X	X	X			X
Linköpings universitet	X	X	X	X	X	X		X	
Kungl. Tekniska högskolan								X	
Luleå tekniska universitet		X		X	X			X	
Karlstads universitet	X	X	X	X	X			X	
Linnéuniversitetet	X	X	X	X	X	X			
Örebro universitet		X		X	X				
Mittuniversitetet		X		X	X				
Högskolan Dalarna		X	X	X	X	X			
Högskolan i Gävle			X		X				
Högskolan i Halmstad		X	X	X	X				
Högskolan Kristianstad		X		X					
Högskolan Väst				X	X				
Malmö högskola		X	X	X	X	X			
Mälardalens högskola				X	X	X			
Södertörns högskola		X	X	X	X				
Chalmers tekniska högskola								X	
Högskolan i Jönköping		X	X	X	X				

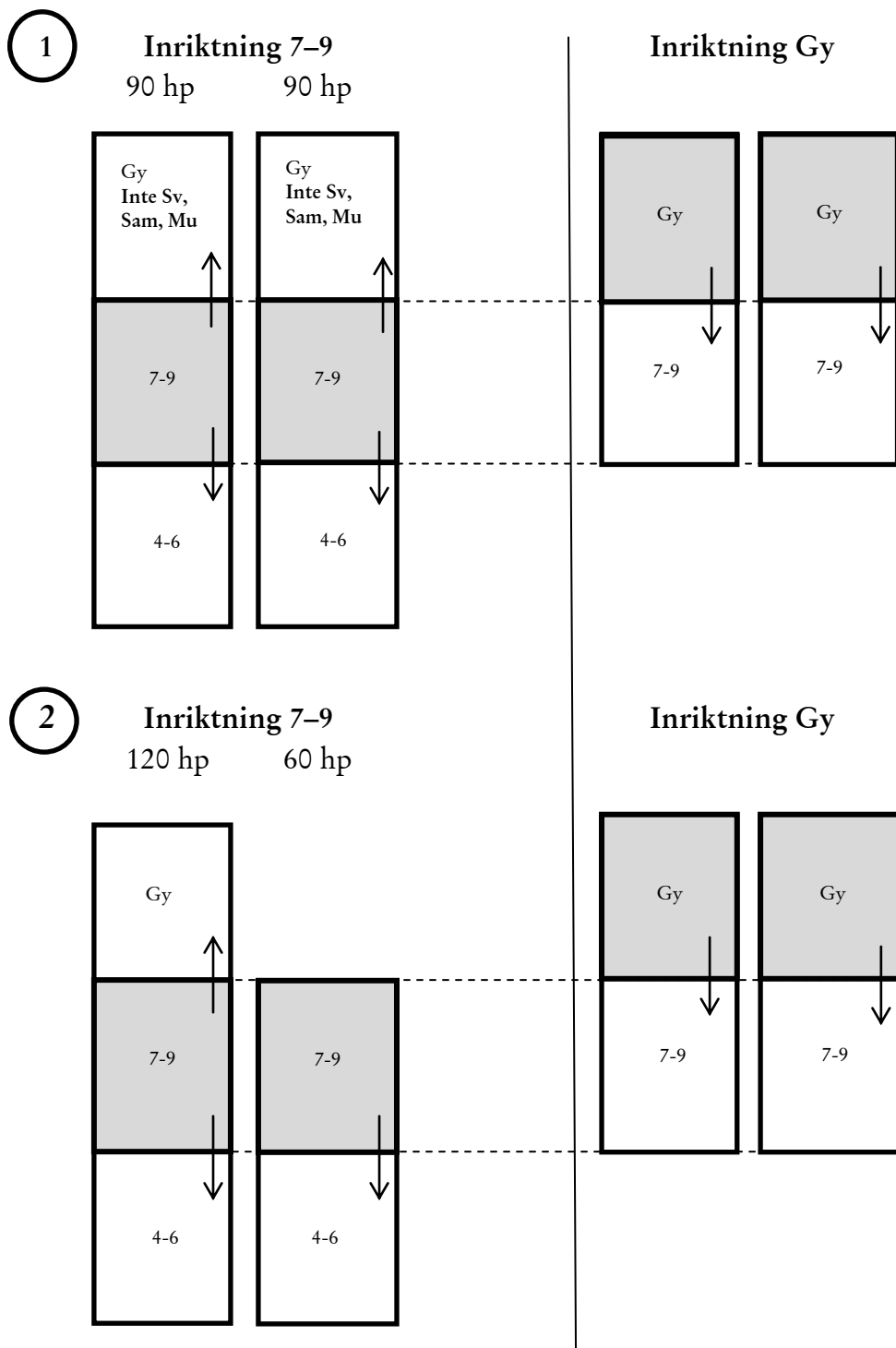
Möjliga varianter inom ramen för förslaget

En översiktlig skiss

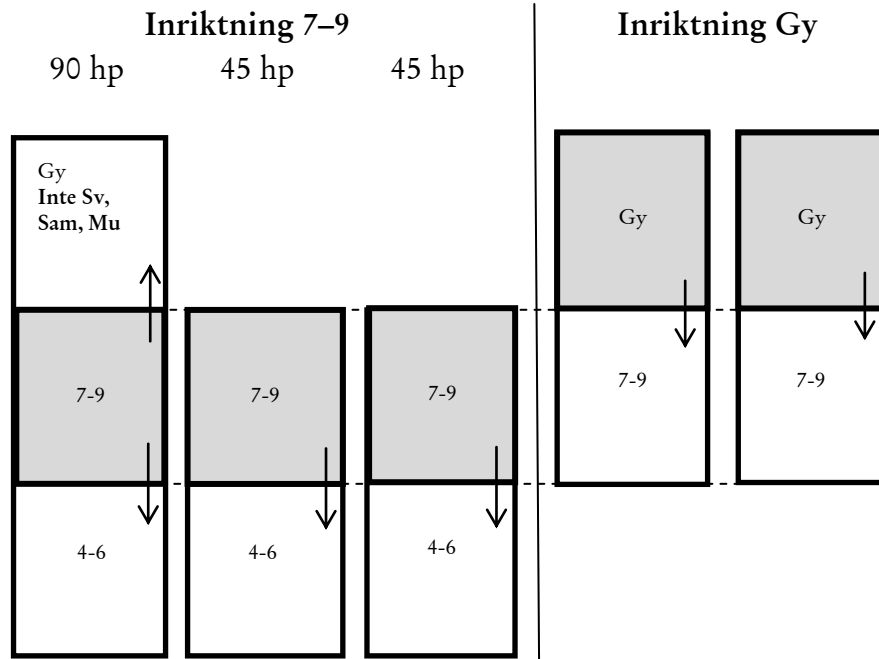
Av den verksamhetsförlagda utbildningen om totalt 30 högskolepoäng utgör 15 högskolepoäng ämnes- och ämnesdidaktiska studier

Behörighet att undervisa

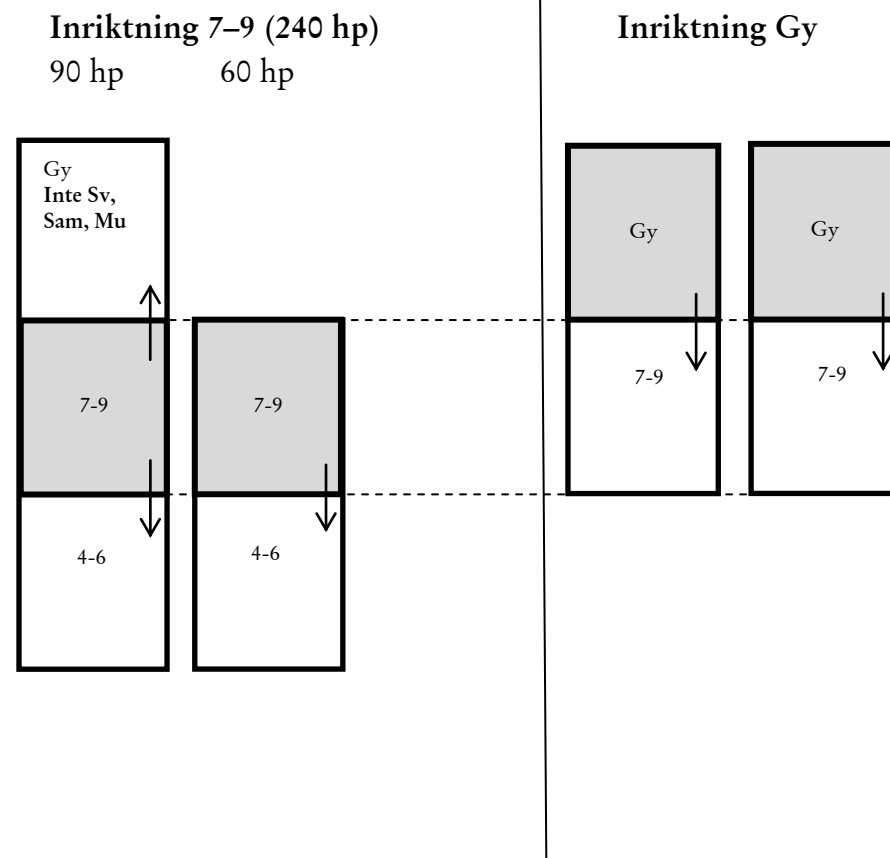

I bl.a. praktiska och estetiska ämnen finns särskilda bestämmelser som ger bredare behörighet.

3

4

I bl.a. praktiska och estetiska ämnen finns särskilda bestämmelser som ger bredare behörighet.